

MẠNG XÃ HỘI VỚI SỰ THAY ĐỔI TRONG CÁCH THỨC THU NHẬN VÀ CHIA SẺ THÔNG TIN CỦA GIỚI TRẺ HIỆN NAY

NGUYỄN THỊ LAN HƯƠNG

Email: nguyenlanhuongvicas@gmail.com

Viện Văn hóa Nghệ thuật Quốc gia Việt Nam

IMPACTS OF SOCIAL NETWORKS ON WAYS OF RECEIVING AND SHARING INFORMATION OF YOUNG PEOPLE NOWADAYS

TÓM TẮT

ABSTRACT

Cùng với quá trình toàn cầu hóa, nhu cầu chia sẻ thông tin, kết nối bạn bè ngày càng phát triển đã thúc đẩy sự ra đời của mạng xã hội, làm thay đổi cuộc sống, lối sống của con người nhất là khi mạng xã hội đang trở thành một phần cuộc sống của các nhóm xã hội, cộng đồng trên khắp thế giới với đối tượng sử dụng đông đảo nhất là giới trẻ. Tuy nhiên, chính mạng xã hội lại có những ảnh hưởng, tác động nhất định làm thay đổi cách thức thu nhận và chia sẻ thông tin của giới trẻ hiện nay theo hướng tiện lợi, nhanh chóng và có tính tương tác cao.

Từ khóa: Mạng xã hội, thu nhận, chia sẻ, thông tin, giới trẻ

Along with the process of globalization, the demand of share information and connect with friends has been growing that promotes social networks to be established. Social networks lead to changes in lifestyle, especially they are becoming a part of social groups and communities in the world, with most users are youth and teenage. However, social networks have certain influences and impacts on the way that change the way young people receive and share information in a convenient, fast and highly interactive way.

Keywords: Social networks, receive, share, information, youth

Sự phát triển của khoa học công nghệ đã đem đến cho xã hội loài người những thay đổi vượt bậc. Mỗi đột phá trong lĩnh vực công nghệ lại tạo tiền đề phát triển cho một loại hình truyền thông mới. Trong khi Internet đang có một thời đại phát triển bùng nổ, các hình thức truyền thông mới ngày càng thu hút được đông đảo người xem. Những người dùng Internet - đặc biệt là giới trẻ, bắt đầu tìm kiếm một nơi thỏa mãn mọi nhu cầu về thông tin, giải trí, kết nối... và mạng xã hội (MXH) đã ra đời, đáp ứng một cách gần như hoàn hảo những nhu cầu đó. Trong môi trường các trang MXH hết sức sôi động đã và đang tạo ra những ảnh hưởng, tác động đa chiều, đưa đến những thay đổi đời sống xã hội, trong đó có sự thay đổi về cách thức thu nhận và chia sẻ thông tin của giới trẻ Việt Nam hiện nay.

Tìm kiếm các thông tin qua MXH đang ngày càng tỏ ra chiếm ưu thế so với các phương tiện truyền thông truyền thống: phát thanh, truyền hình, báo in... nhờ sự tiện lợi, nhanh chóng và có tính tương tác cao.

1. Thay đổi trong cách thức thu nhận thông tin

Với chức năng nguyên thủy là kết nối bạn bè, người thân, chia sẻ những câu chuyện riêng tư và những mốc thời gian đáng nhớ, ngày nay MXH Facebook đã vượt rất xa với những tính năng mang tính xã hội rộng lớn khi nó trở thành kênh chia sẻ thông tin lớn nhất, làm thay đổi cách tiếp cận thông tin của mọi người, đặc biệt là giới trẻ khi họ bắt đầu quen với việc đọc các bài viết được bạn bè chia sẻ trên dòng trạng thái, sử dụng MXH như là kênh bán hàng trực tuyến hữu hiệu với đủ chức năng giao dịch, thanh toán và đồng thời nó cũng là kênh truyền thông đầy uy lực cho các doanh nghiệp, tổ chức, muốn tiếp cận tương tác trực tiếp với người tiêu dùng và công chúng của mình.

Các tính năng tiện lợi cho việc giao tiếp, tương tác vốn đã là tiêu chí hàng đầu dẫn đến sự phổ biến của MXH, thêm vào đó, sự phổ biến của các thiết bị như điện thoại di động thông minh thực sự đã “chấp cánh” cho MXH vốn có lợi thế về tốc độ và sự phong phú

EDUCATION

với nguồn tin không giới hạn (cả về mặt nội dung, không gian và thời gian). Với sự phát triển bùng nổ của các trang MXH, giới trẻ hiện nay đang có xu hướng chuyển dịch cách thức tìm kiếm, cập nhật thông tin từ báo chí - vốn là phương tiện mang tính truyền thống sang MXH. Kết quả từ một cuộc khảo sát cho biết: trong tổng số 300 bạn trẻ được hỏi về “Kênh truyền thông được giới trẻ lựa chọn thường xuyên cập nhật thông tin”, 32% lựa chọn MXH là kênh truyền thông chính, 44% cho biết báo mạng vẫn đang là loại hình báo chí thường xuyên được họ sử dụng khi thu thập thông tin, 15% truyền hình, 7% báo in và chỉ có 2% lựa chọn báo phát thanh là kênh thu thập thông tin [2].

Số liệu điều tra nói trên cho thấy, báo mạng/điện tử và MXH hiện đang chiếm ưu thế trong hoạt động tiếp nhận thông tin của giới trẻ, trong khi đó, các kênh thông tin truyền thống như truyền hình, báo in và phát thanh đang ngày càng tỏ ra “lép vế”. Giới trẻ đã có sự chuyển dịch trong sự lựa chọn phương tiện truyền thông để thu thập thông tin, theo đó, báo chí hiện nay không còn là sự lựa chọn duy nhất của họ. Đặc biệt, với những thông tin mang tính chất dịch vụ như du lịch, ẩm thực, việc làm... thì MXH luôn là lựa chọn hàng đầu của giới trẻ. Cũng trong 300 người được hỏi ở cuộc khảo sát nói trên, 95% các bạn trẻ cho biết đã từng tìm kiếm các thông tin dịch vụ thông qua MXH trong đó có 55% ở mức độ thường xuyên, 40% ở mức độ thỉnh thoảng, và chỉ có 5% các bạn trẻ cho biết chưa từng tìm kiếm các thông tin dịch vụ thông qua MXH [2]. Vậy nguyên nhân nào đưa đến sự dịch chuyển này? Một số nghiên cứu đã chỉ ra những nguyên nhân chính sau đây:

Các tính năng đã được mặc định của MXH mang đến sự tiện lợi cho hoạt động thu nhận và trao đổi thông tin của giới trẻ

Internet nói chung và các trang MXH nói riêng được nhận định là một công cụ hữu ích giúp cho giới trẻ mở mang và trau dồi kiến thức cho dù họ đang ở bất cứ đâu và khi nào, chỉ cần một thao tác vô cùng đơn giản: nhấp chuột truy cập vào các trang web là họ đã có những nguồn thông tin bổ ích phục vụ cho công việc, học tập và các hoạt động sống hằng ngày. Không chỉ là nguồn thu nhận thông tin, MXH còn là diễn đàn để cộng đồng mạng - trong đó chủ yếu là giới trẻ chia sẻ với nhau những thông tin, tài liệu, kinh nghiệm trong học tập, công việc hay cuộc sống. Theo đề tài nghiên cứu “Một số vấn đề về văn hóa mạng hiện nay (Internet: mạng lưới xã hội và sự thể hiện bản sắc)” do Viện Nghiên cứu văn hóa, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam thực hiện, hiện nay giới trẻ dành trung bình 3,7 giờ mỗi ngày để truy cập Internet. Số liệu điều tra này được nhận định là khá cao so với các cuộc khảo sát trước đó và được dự báo đang ngày càng có xu hướng tăng lên. Với sự đa dạng của các tiện ích,

MXH đã đáp ứng hoàn hảo những nhu cầu của giới trẻ về giải trí, kết nối, cập nhật thông tin. Bên cạnh đó, thông tin trên MXH được truyền tải một cách tự nhiên, mềm mại, không nặng nề nên nhanh chóng được các bạn trẻ đón nhận và trở thành một kênh truyền thông mới trong việc thu thập thông tin [1].

Nhờ tính năng kết nối trên không gian mạng, thông tin được cập nhật nhanh chóng, đa dạng thông qua các trang MXH

MXH thực tế đang là một phần của thế giới đa truyền thông nhằm thỏa mãn nhu cầu thông tin, kết nối và chia sẻ của giới trẻ. MXH được xem như một trong những ứng dụng của Internet có ảnh hưởng lớn nhất đến Việt Nam, đặc biệt là giới trẻ ở đô thị. Đặc biệt trong bối cảnh hội nhập hiện nay, với sự phát triển ồ ạt của rất nhiều MXH, thanh, thiếu niên có cơ hội tham gia vào thế giới thông tin và kết nối rộng lớn, cùng lúc có thể tiếp cận với nhiều hệ tư tưởng và giá trị sống khác nhau. Hiện nay, thế giới có hàng trăm MXH khác nhau như Facebook, Twitter, MySpace, Instagram, Tumblr, Line, Viber... Ở Việt Nam, ngoài một số mạng đang là trào lưu của thế giới, còn có nhiều MXH khác nhau đang hoạt động, phổ biến là ZingMe, Yume.vn, Cyworld.vn, Go.vn... Bản chất của các MXH là dịch vụ kết nối, chia sẻ thông tin của các cá nhân, các nhóm trên Internet với nhiều mục đích khác nhau không phân biệt không gian và thời gian. Với hàng loạt tính năng như chat/voice chat, email, giải trí (phim ảnh, thời trang, game, thể thao), chia sẻ file, mua bán, hỏi đáp, blog và xã luận... MXH đã đổi mới hoàn toàn cách con người liên kết với nhau và trở thành một phần tất yếu của mỗi ngày cho hàng trăm triệu thành viên khắp thế giới. Trong thời đại được gọi là “thế giới phẳng”, không ai có thể phủ nhận lợi ích từ MXH, đặc biệt là đối với giới trẻ. Ngoài rất nhiều tiện ích mà MXH mang lại cho người dùng: thông tin nhanh, khối lượng thông tin phong phú được cập nhật liên tục, có nhiều tiện ích về giải trí... còn có một khía cạnh khá quan trọng làm thay đổi mạnh mẽ hình thức giao tiếp giữa những cá nhân, các nhóm, và các quốc gia với nhau, đó chính là khả năng kết nối. Có thể nói, đây là một không gian giao tiếp công cộng phi vật thể tạo liên kết dễ dàng, thuận tiện, nhanh nhất giữa con người với nhau thông qua nhiều hình thức, liên kết rộng khắp mà không bị giới hạn bởi chiều không gian. Vì vậy, lượng thông tin chia sẻ là vô cùng phong phú, đa dạng. Đặc biệt, MXH Facebook với tính năng “like” trang, người đọc sẽ nhận được ngay những thông tin cập nhật của trang mạng mình yêu thích hoặc quan tâm về đủ các thể loại, và về phía các nhà cung cấp, nhà quảng cáo cũng có thể nhanh chóng cập nhật xu thế mới nhất của lĩnh vực họ quan tâm. Giới trẻ cũng có thể xem tin tức hay cập nhật những bộ phim, những video clip nhạc mới nhất trên Youtube, Facebook hay các trang MXH khác một cách rất nhanh chóng.

EDUCATION

Nhìn chung, mỗi MXH đều có một sự thành công nhất định dựa trên sự phù hợp với những yếu tố về địa lý, văn hóa của các quốc gia để mang đến những thuận tiện, hữu ích không thể phủ nhận cho cuộc sống con người như: là nơi để mỗi cá nhân có thể tự cung cấp nguồn tri thức, nâng cao giá trị bản thân; là nơi để gắn kết và chia sẻ cộng đồng... Cũng chính nhờ tính năng kết nối trên không gian mạng, thông tin được cập nhật nhanh chóng, đa dạng như trên nên số lượng người sử dụng MXH hiện ngày càng đông đảo. Mọi thông tin trên MXH luôn được xử lý, cập nhật một cách nhanh chóng, mang tính thời sự với những vấn đề nóng hổi đang được cộng đồng, dư luận quan tâm. Trong nhiều trường hợp, không phải báo in, phát thanh, truyền hình hay các báo trực tuyến có khả năng đăng tải thông tin về sự kiện nhanh nhất, mà chính MXH mới là nguồn thông tin nhanh nhạy, kịp thời và đa chiều nhất. Một ví dụ điển hình có thể đề cập tới ở đây là: trong vụ động đất xảy ra tại Hà Nội vào cuối tháng 3 năm 2011, khi các báo trực tuyến chưa kịp chạy tin trên trang chủ thì hàng loạt status (dòng trạng thái) của người dùng MXH Facebook cho phép tất cả các thành viên khác có thể đọc được đã đồng loạt thông tin về sự kiện trên. Không ít người sau khi biết tới sự kiện này qua MXH, mới tìm tới các nguồn thông tin truyền thống để có thêm thông tin chi tiết.

Có thể nói, MXH là kênh thông tin đa chiều giúp giới trẻ cập nhật một cách khá đầy đủ, kịp thời các tin tức, sự kiện trong nước và thế giới phục vụ cho việc học tập, công việc, cung cấp cho họ những kiến thức, kỹ năng cần thiết cho cuộc sống hàng ngày. Từ đó, giới trẻ có được cái nhìn toàn diện về các vấn đề xã hội, là cơ hội để mở rộng tầm hiểu biết ở nhiều lĩnh vực. MXH cho phép các thành viên đăng tải và chia sẻ tin tức về mọi lĩnh vực dưới các hình thức: có thể là những status (dòng trạng thái)/bài được viết và đăng tải trực tiếp hoặc có thể đăng tải, chia sẻ lại đường link của các bài báo, câu chuyện, bản tin hay sự kiện nào đó. Đặc biệt, MXH còn là môi trường quảng cáo vô cùng thuận tiện và hiệu quả của các nhà kinh doanh khi họ có thể giới thiệu, quảng bá về sản phẩm của mình từ những lượt “like” (thích) hay “share” (chia sẻ) giữa các thành viên trong cộng đồng mạng. Theo đó, các mặt hàng dễ dàng được lan tỏa tự nhiên, nhanh chóng tới người tiêu dùng. Hiện nay, hình thức mua sắm online đã trở nên phổ biến, chỉ cần ngồi ở nhà với một thiết bị kết nối với internet như điện thoại thông minh, ipad, laptop... chúng ta có thể dễ dàng tìm kiếm những thông tin cần thiết của hầu hết các mặt hàng từ đồ ăn thức uống, quần áo, đồ gia dụng và thậm chí là các dịch vụ tiện ích như du lịch, giải trí... Có thể nói, từ MXH, người dùng không những được tiếp nhận, nắm bắt khối lượng thông tin phong phú, đa dạng về các lĩnh vực của đời sống xã hội mà trên hết họ còn có thể học tập, chất lọc kiến thức từ những

gi được đăng tải và tiếp nhận. Đặc biệt, hiện nay trên các MXH xuất hiện ngày càng nhiều các trang dạy ngoại ngữ, nấu ăn, giao tiếp, tâm lý, thể thao... để chúng ta có thể tham khảo, tự học mà không cần mất thời gian, công sức và tiền của khi phải tham gia một lớp học. Chính nhờ sự tham gia vào cộng đồng MXH, các bạn trẻ đang ngày càng có điều kiện để hoàn thiện bản thân với những kỹ năng cơ bản cần thiết cho cuộc sống hiện đại như sử dụng thành thạo ngoại ngữ, có vốn hiểu biết toàn diện, biết cách giao tiếp, xử lý tình huống... phù hợp với yêu cầu của một xã hội công nghiệp, văn minh, hiện đại. Rõ ràng, những thông tin mà thanh, thiếu niên thu nhận được qua MXH đã và đang giúp thanh, thiếu niên cải thiện kỹ năng sống và kiến thức.

MXH đáp ứng hoàn hảo nhu cầu giải trí của giới trẻ

Có nhận định cho rằng, trong lịch sử văn minh loài người, chưa bao giờ con người có thể giải trí dễ dàng, thuận tiện và thoải mái như hiện nay. Kể từ khi xuất hiện, tính năng giải trí luôn là một trong những ưu thế nổi trội của các trang MXH, có thể nói đây là tính năng có sức hấp dẫn nhất đối với thanh, thiếu niên, ở đó khoảng cách địa lý không còn là trở ngại bởi tại đây có quá nhiều loại hình giải trí luôn sẵn sàng chào mời các bạn trẻ đăng ký làm thành viên, tham gia chơi trong mạng lưới rộng - trên toàn quốc hay thậm chí ở quy mô toàn cầu. Ở các trang MXH, các bạn trẻ có thể nghe nhạc miễn phí, xem phim online, chơi trò chơi điện tử trực tuyến hay xem những bộ phim và clip có phụ đề nhiều loại ngôn ngữ khác nhau.

MXH có tính tương tác cao

Đây được xem là một trong những ưu điểm nổi trội của MXH. Thực tế, MXH bao gồm những website cung cấp các công cụ cho phép giới trẻ chia sẻ thông tin với nhau về mọi chủ đề, mọi lĩnh vực. Hơn nữa, họ có thể tương tác online với nhau theo nhiều cách như: bình luận, kết nối, chia sẻ về một nội dung, blog hay trang web nào đó. So với các phương tiện truyền thông truyền thống, độ tương tác, tính trò chuyện và kết nối của MXH được đánh giá là cao hơn rất nhiều. Khi sử dụng MXH là kênh truyền thông thu thập thông tin, giới trẻ vừa có thể có được thông tin mình mong muốn lại vừa kết nối được với những người có cùng sở thích hay mối quan tâm mà không phải mất thời gian tìm kiếm cũng như bị cản trở về khoảng cách địa lý. Đây cũng là một trong những lý do khiến cho tính tương tác giữa các kênh thông tin trên MXH càng trở nên mạnh mẽ.

MXH là môi trường khuyến khích sự tự do

Nằm trong số những lợi ích của MXH, sự tự do được xem là một trong những đặc tính quan trọng nhất của MXH khiến đông đảo giới trẻ lựa chọn đây là kênh thu nhận thông tin. Rõ ràng, với các nguồn tin phong phú, đa dạng, sẵn có lại không bị giới hạn về thời gian

EDUCATION

hay không gian, các trang MXH đã trở thành môi trường cung cấp thông tin cực kỳ thuận tiện, hữu ích cho giới trẻ. Không những vậy, các bạn trẻ còn được tự do thể hiện, đôi khi là sự “khoe” kiến thức hay việc biểu đạt các quan điểm, cảm xúc cá nhân... trước những nguồn thông tin mà họ thu thập được, chính điều này khiến cho giới trẻ có cảm giác thoải mái và đặc biệt là sự tự tin, muốn thể hiện bản thân/bản sắc cá nhân - một đặc tính tâm lý phổ biến ở lứa tuổi thanh, thiếu niên.

Tuy nhiên, mặc dù MXH là môi trường cung cấp thông tin lý tưởng cho giới trẻ song chính những đặc tính được coi là lợi thế của MXH lại mang đến không ít sự phiền phức thậm chí là tiêu cực cho người dùng trong quá trình thu nhận thông tin. Các chuyên gia truyền thông đã từng ví MXH giống như “con dao hai lưỡi” mà nếu trao vào tay người tốt có thể trở thành “công cụ lao động” tuyệt vời, nhưng nếu rơi vào tay kẻ xấu thì nó lại trở thành “hung khí”. Đây được xem là thực trạng của Facebook ở Việt Nam hiện nay, và cũng có thể là vấn đề của cả thế giới. Thực tế, MXH là kênh thông tin cộng đồng với tính chất “mở” nên rất dễ gây nên tình trạng tràn lan, nhiễu loạn thông tin. Với những tính năng, tiện ích vượt trội, dễ thao tác, thực hành của các trang MXH, nhiều cá nhân, tổ chức đã tạo ra, sử dụng, quản lý những trang web, blog hay tài khoản MXH nhằm phục vụ nhu cầu trao đổi, chia sẻ thông tin (về kinh doanh, đầu tư...) trên không gian mạng. Về bản chất, đây là những tài khoản, trang MXH không có chức năng thông tin như các cơ quan báo chí chính thống của Đảng, Nhà nước. Tuy nhiên, về mặt hình thức, những trang này hoàn toàn có thể đăng tải thông tin như các cơ quan báo chí, trang thông tin điện tử của cơ quan, tổ chức thuộc hệ thống chính trị; trong đó, chủ tài khoản hoặc quản trị viên (admin) có thể chia sẻ bất kỳ thông tin, bài viết nào họ muốn. Do vậy, nội dung thông tin phụ thuộc vào ý thức, trách nhiệm, khả năng, trình độ của người đưa tin mà không hề có sự sàng lọc, thẩm định tính khách quan, chân thực của thông tin trước khi đăng tải. Kết quả là người dùng - người thu nhận thông tin có thể bị sai lệch trong nhận thức khi tiếp cận, nghiên cứu, sử dụng nội dung từ những tin, bài viết này. Bên cạnh đó, chúng ta đều biết MXH là nơi giới trẻ được tự do thể hiện quan điểm cá nhân, do vậy nhiều thông tin thiếu chính xác, vô bổ, thiếu sự kiểm chứng, xác thực về nội dung thậm chí còn mang ý đồ không minh bạch... được đăng tải đã làm ảnh hưởng đến đời tư của những người liên quan, gây hiệu ứng xấu đến giới trẻ nói riêng và xã hội nói chung. Rõ ràng, MXH dù ảo nhưng nó lại giống như một ma trận kết nối những con người thật lại với nhau, và dù muốn hay không, những người được kết nối vẫn nghĩ rằng họ có quan hệ bạn bè, và vì vậy, họ dễ dàng bị chi phối bởi chính kiến, thông tin và cảm xúc của những người bạn trên mạng. Đó dường như là một môi trường “truyền

miệng” khổng lồ - loại hình truyền thông lâu nay vẫn được coi là hữu hiệu nhất trong việc định hướng thay đổi thái độ và hành vi con người. Một số cá nhân có khả năng gây ảnh hưởng lên công chúng, thường được giới truyền thông gọi là KOL (key opinion leader) đóng một vai trò hết sức quan trọng khi việc họ đưa ra suy nghĩ tích cực hay tiêu cực sẽ ảnh hưởng đến tâm lý và hành xử của đám đông quanh họ, và điều này lại càng dễ dàng và phổ biến với bộ phận thanh, thiếu niên [3].

Một trong những vấn đề nghiêm trọng nhất hiện nay, đó là tình trạng nhiễu loạn thông tin xuất phát từ hoạt động tuyên truyền phá hoại tư tưởng, phát tán sai trái quan điểm, tư tưởng nhằm chống phá Đảng, Nhà nước, kích động biểu tình, bạo loạn thông qua MXH của các thế lực thù địch, phản động, chống đối trong và ngoài nước... gây ảnh hưởng xấu đến nhận thức, tư tưởng cũng như hành vi của giới trẻ khi họ tiếp cận và tiếp thu (đôi khi là thụ động) với những nguồn thông tin này. Theo các cơ quan an ninh, những tin, bài viết tuyên truyền chống phá trên MXH thường có số lượng và tần suất đăng tải lớn, nội dung đa dạng, phong phú trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, đặc biệt với thủ đoạn tuyên truyền, xuyên tạc tinh vi, xảo quyệt rất khó nhận biết, phân biệt thật, giả nên có tác động khá mạnh mẽ theo hướng tiêu cực đến tư tưởng, hành vi của một bộ phận quần chúng nhân dân, trong đó có thanh, thiếu niên.

2. Thay đổi trong cách thức chia sẻ thông tin

Với sự xuất hiện của mạng Internet và đặc biệt là các trang MXH, mỗi thành viên sử dụng MXH đều có thể trở thành “nhà báo công dân”. Khái niệm “nhà báo công dân” được hiểu là những người không được đào tạo chuyên nghiệp về báo chí và không gắn bó thực sự với bất cứ một cơ quan truyền thông nào. Họ đơn giản chỉ là những người phát hiện ra những thông tin đáng giá và đưa tin về nó. Chúng ta đều biết đến sự việc từng xảy ra trước đây với thông điệp của blogger Janis Krums được đăng ngày 16/1/2009 về vụ máy bay Airbus 320 rơi trên sông Hudson (Mỹ): “Có một máy bay trên sông. Tôi đang trên phà đi cứu họ” đã trở thành một trong những ví dụ điển hình của hiện tượng “nhà báo công dân” bởi đây được coi là tin đầu tiên về một vụ tai nạn gây chấn động được đưa lên Twitter bằng smartphone trước khi báo chí biết đến. Sự kiện này đánh dấu giai đoạn người dùng bắt đầu sử dụng các thiết bị cầm tay như smartphone để chia sẻ thông tin lên MXH. Sự phổ biến của việc chia sẻ thông tin trên MXH bởi người dùng sau đó càng được nhìn thấy rõ hơn ở cuộc khủng hoảng ở Ukraine với vai trò của báo chí công dân và các nhà báo độc lập. Chỉ đơn giản với một chiếc điện thoại có camera, họ chụp ảnh, ghi âm và quay những đoạn video về các sự kiện nóng đang diễn ra trong vùng bạo động và chia sẻ lên các trang MXH, blog. Những gì họ mang đến

cho độc giả được đánh giá có ý nghĩa rất to lớn - đó là việc tạo nên sự đa chiều trong báo chí. Các “nhà báo công dân” lúc này không còn là những người bị động trước các nguồn tin nữa mà thay vào đó, họ trực tiếp hoặc gián tiếp tham gia vào quá trình sản xuất và đưa tin. Ở trường hợp này, rõ ràng MXH đã đóng một vai trò cực kỳ quan trọng trong việc phát tán, chia sẻ các tin tức. Ngoài ra, còn rất nhiều các câu chuyện/sự việc ban đầu vốn chỉ là những tin tức tự phát được phát tán, chia sẻ từ một cá nhân hay một nhóm người nhưng rất nhanh chóng được lan truyền trên Facebook hoặc Twitter, thu hút sự quan tâm của dư luận, để rồi sau đó, trước sức ép của dư luận sự việc được đào sâu, phát triển trở thành những tin tức nổi bật trên truyền thông chính thống. Kể từ đây, truyền thông MXH dường như đã trở thành một công cụ giúp báo chí nới dài cánh tay, chẳng hạn như việc rất nhiều bạn trẻ có thói quen sau khi tiếp nhận thông tin từ truyền thông chính thống đã nhanh chóng chia sẻ những thông tin ấy trên MXH. Ngược lại, nếu cảm thấy đó là thông tin hay, hấp dẫn họ sẽ lại tiếp tục tìm hiểu, cập nhật sự việc trên các trang MXH một cách rất dễ dàng. Theo kết quả của một cuộc điều tra, có đến (95%) các bạn trẻ đã từng ít nhất một lần chia sẻ các thông tin về chính trị, xã hội, giáo dục, văn hóa... mà bản thân được chứng kiến, tham gia lên MXH, trong đó 36% là thường xuyên, 42% thỉnh thoảng, 17% rất ít, chỉ có 5% các bạn trẻ chưa từng chia sẻ các thông tin này lên trên MXH. Cách thức chia sẻ phổ biến nhất của giới trẻ với các thông tin về chính trị, xã hội, giáo dục, văn hóa... mà bản thân được chứng kiến, tham gia lên MXH thường là chụp ảnh, đăng video, status hoặc viết ghi chú... [2].

Nhìn chung, MXH đã làm thay đổi cách thức chia sẻ thông tin của giới trẻ. Thay vì họ chỉ có thể chia sẻ thông tin trong phạm vi nhỏ hẹp như trước đây thì nay với MXH, giới trẻ chủ động hơn, tự tin hơn trong việc chia sẻ những thông tin mà họ được biết hay chứng kiến. Bên cạnh đó, giới trẻ dường như cũng tỏ ra háng hái hơn, thể hiện sự quan tâm mạnh mẽ hơn đến các vấn đề của đất nước, xã hội. Nhìn theo hướng tích cực, những “nhà báo công dân” này ít nhiều đã mang đến sự đa chiều cho báo chí và dư luận. Có không ít trường hợp các vụ việc, chính từ sức ép của cộng đồng mạng sau khi chia sẻ, lan truyền tin tức trên MXH đã tạo nên những luồng dư luận xã hội với sức mạnh vô cùng mạnh mẽ, thông qua đó các phương tiện truyền thông chính thống (báo chí, phát thanh truyền hình) và nhà chức trách vào cuộc làm sáng tỏ sự thật một cách công tâm. Các vụ việc bạo hành trẻ em hay xâm hại tình dục trẻ em vừa qua chính là những ví dụ hết sức điển hình cho vai trò nói trên của truyền thông xã hội. Tuy nhiên, sự thay đổi trong cách thức chia sẻ thông tin của giới trẻ cũng kéo theo không ít phiền toái, tiêu cực khi độ tin cậy, tính xác thực của các nguồn tin được chia sẻ và lan truyền từ

các “nhà báo công dân” trên MXH đang ngày càng rất khó để kiểm soát. Theo đó, nhiều thông tin trái ngược nhau được các thành viên MXH chia sẻ gây nên tâm lý hoang mang, mơ hồ cho độc giả khi đánh giá, phán xét các sự việc. Thực tế này càng dễ xảy ra bởi mỗi công dân có thể có những quan điểm chính trị, tôn giáo và những định kiến cá nhân khác nhau, do vậy khi họ trở thành những nhà báo không chuyên thì tất yếu sẽ khó có thể biết cách tiết chế/điều tiết để các yếu tố cá nhân này không làm ảnh hưởng đến tính khách quan, trung thực của thông tin... Cùng với vấn đề này, đáng lo ngại còn là hiện tượng a dua, tâm lý đám đông gần đây xuất hiện thường xuyên trên MXH của bộ phận thanh, thiếu niên. Trong thời đại bùng nổ thông tin như hiện nay, nhiều sự cố trong cuộc sống được lan tỏa rất nhanh chóng và rộng rãi trong xã hội thông qua các trang MXH. Sau những bài viết về một sự việc nào đó được các bạn trẻ chia sẻ thường sẽ là hàng nghìn bình luận (comment), lượt thích (like), và các trạng thái cảm xúc (yêu thích, buồn bã, tức giận...) của cộng đồng mạng song không phải tất cả mọi người đều đã đọc và hiểu đúng về nội dung của các bài viết được chia sẻ. Theo các chuyên gia, những bình luận trên các trang MXH đều có thể ảnh hưởng tích cực và tiêu cực đến xã hội. Sẽ là tích cực nếu người đọc có trình độ hiểu biết, tinh táo để tìm hiểu những thông tin đăng trên MXH có độ xác thực đến đâu, thông tin đó được chia sẻ xuất phát từ nguồn nào, đối tượng nào... Và khi biết rõ nguồn, độ xác thực cũng như tính hữu ích của thông tin, mọi người sẽ có thể chia sẻ để tạo ra những nhóm bạn cùng quan điểm, góc nhìn về vấn đề, làm gia tăng tính phân biệt xã hội. Ngược lại, với nhiều thông tin chưa được xác định rõ về nguồn, về độ xác thực song một bộ phận người dùng đã vội vàng bình luận theo hướng bức xúc, kéo theo không ít người khen, chê theo phong trào (chủ yếu dựa vào thái độ của những người trước đó) thì chính người tiếp nhận và chia sẻ lại thông tin đó sẽ có thể gây nguy hại cho xã hội, làm cho sự hiểu biết của mọi người về một sự việc/hiện tượng xã hội bị sai lệch.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thị Phương Châm (2013), *Một số vấn đề về văn hóa mạng hiện nay (Internet: mạng lưới xã hội và sự thể hiện bản sắc)*, Đề tài cấp Bộ, Viện Nghiên cứu Văn hóa, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam, Hà Nội.
2. Bùi Thu Hoài (2014), *Tác động của mạng xã hội đến giới trẻ*, Luận văn thạc sĩ, Khoa Báo chí và Truyền thông, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
3. Lê Minh Thanh (2010), *Truyền thông cá nhân trong xu thế bùng nổ thông tin hiện đại nay*, Luận văn thạc sĩ, Khoa Báo chí và Truyền thông, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.